

*Ф.А. Важинський,
О.С. Молнар,
А.В. Колодійчук*

ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА РЕГІОНУ

Нарощення динаміки економічних і соціальних процесів, швидкі зміни кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках, необхідність забезпечення стабільного розвитку господарства країни, зокрема промисловості, і її регіонів зумовлюють зростання ролі прогнозування перспектив розвитку.

Одним із перших звернув увагу на необхідність прогнозування Є.Є. Слущкий (1880-1948 рр.). Він побудував методику прогнозу випадкових процесів. Причому ця методика розрахована на довгострокові прогнози із заданими межами похибки.

На сучасному етапі розвитку методів та моделей прогнозування суттєву роль відіграють роботи таких українських учених, як В.С. Михалевича, І.В. Сергієнка, О.О. Бакаєва. Ними створена багатофункціональна моделююча система "Бюджет України", яка призначена для розв'язання широкого кола задач бюджетного та фінансового прогнозування та макроекономічного аналізу в умовах перехідної економіки задля підтримки рішень щодо розробки економічної політики держави. Система середньострокового прогнозування основних макроекономічних показників "Прогноз ВВП" застосовується при стратегічному прогнозуванні й управлінні виробничою та комерційною діяльністю, розподілі обмежених ресурсів і капіталів.

Основними завданнями прогнозування у виробничій сфері є

забезпечення ефективного розвитку господарства регіону. Цього можна досягти шляхом: ефективного розвитку регіону та поєднання його специфічних інтересів із загальнодержавними; ефективного внутрішньорегіонального поділу праці, спеціалізації та кооперування, забезпечення комплексного розвитку господарства регіону; ефективної спільної діяльності підприємств у регіоні; забезпечення сприятливих інфраструктурних умов для розміщення й ефективного функціонування виробничих об'єднань; ефективного використання природно-господарського потенціалу; дієвого розвитку територіально-господарських комплексів, ефективного управління розвитком господарства місцевого значення, координації випуску продукції та надання послуг внутрішньорегіонального споживання.

Питанням прогнозування приділена значна увага в роботах вітчизняних учених-економістів, зокрема О.М. Алімова, Є.І. Бойка, В.М. Гейця, С.І. Дорогунцова, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.М. Злупка, В.І. Куценко, С.А. Романюка, С.Д. Стеценка, і зарубіжних учених: Е. Гувера, А. Гранберга, У. Ізарда, М. Некрасова, Ф. Перру. Здобутки цих учених мають велике наукове і практичне значення. Разом із тим, незважаючи на наявність значного теоретичного надбання, існує чимало невіршених питань науково-методичного характеру, що зумовлює необхідність подальшого системного дослідження проблем

© Важинський Федір Анатолійович – кандидат економічних наук.
Інститут регіональних досліджень НАН України, Львів.
Молнар Олександр Сергійович – кандидат економічних наук.
Ужгородський національний університет.
Колодійчук Анатолій Володимирович.
НУ "Львівська політехніка"

прогнозування промислового розвитку.

Головним фактором економічного зростання перехідних економік є розвиток промисловості. Загальні тенденції розвитку підвищують вимоги до прогнозування промисловості на середньострокову та довгострокову перспективу в підходах до процесу розробки, що передбачає проведення багатоваріантних прогнозних розрахунків із наступним вибором лише тих, які гарантують найкращий кінцевий результат при мінімізації витрат на його досягнення. Промисловість регіону має складну внутрішню структуру, у рамках якої взаємодія елементів визначається формально та неформально заданими зв'язками (у процедурах ухвалення рішення щодо вибору економічних стратегій), і розглядається з урахуванням впливу зовнішнього середовища на внутрішню структуру.

У процесі розвитку економічних процесів і явищ змінюється концепція прогнозування промисловості регіону, що зумовлено розширенням кола факторів, які впливають на розвиток промисловості, і потребує доповнення прогнозних моделей новими індикаторами економічного зростання, їх взаємозалежностями, параметрами. Для прогнозування промислового розвитку регіону застосовуються комбіновані методи прогнозування, які поєднують економетричне моделювання та сценарії розвитку, шляхом розгляду типових змінних виробничої функції як ендогенних величин і їх оцінки за умови активної політики державного регулювання (оптимістичний сценарій) і без нього (інерційний сценарій).

Окремо слід зупинитися на проблемах розробки та використання різних прогнозних моделей. Систему прогнозних робіт у США започаткувала "Міжгалузєва балансова модель економіки США", побудована у

регіональному розрізі. У цій моделі використовувалися три види узагальнених даних: міжгалузєві потоки товарів та послуг, кінцеве споживання (особисте споживання, інвестиції, сальдо змін запасів, експорт) і міжрегіональні потоки [5].

У подальшому у сфері регіонального прогнозування у США широкого розповсюдження дістали економетричні моделі, висунуті Кейнсом. Для побудови цих моделей використовували два підходи. Перший підхід дозволяв аналізувати структуру регіональної економіки у взаємозв'язку із розвитком окремих галузей у країні. Він передбачав вивчення тенденцій та оцінку частки певного показника у сумарному його значенні по країні. За показники обиралися: обсяги виробництва за окремими галузями, валовий продукт регіону, зайнятість населення регіону й ін. В основі другого підходу – регіонального прогнозування здійснюється за допомогою спеціально складених для регіону просторових, міжгалузєвих та економетричних моделей. Основними співвідношеннями в указаних моделях були залежності споживання від доходів, інвестицій як функції прибутку і доходів від власності, заробітної плати як функції валової продукції, цін і часу.

Відомі інші підходи до розробки прогнозів, а саме нижченаведені.

Підхід, який передбачає широке охоплення підсистем регіональної економіки (промисловості й інших секторів економіки, зайнятості у промисловості та в інших сферах економічної діяльності, демографічного блоку, заробітної плати, цін і доходів, капіталовкладень, банківської діяльності, роздрібною торгівлі), забезпечує взаємозв'язок найважливіших показників економічного розвитку регіону й

ураховує прямі та зворотні зв'язки (Н. Глікман).

Підхід, який ураховує ідентичність регіональних і національних прогнозів (Й. Клайн, Ф. Белл).

Підхід, що базується на отриманні економетричних співвідношень (Р. Андерсен) [6, 155-174].

Подані підходи у сфері регіонального прогнозування є цікавими з точки зору аналізу можливостей використання різних взаємозв'язків у регіональному прогнозуванні.

У Канаді проводилися розробки ресурсного характеру щодо окремих регіонів (райони нового господарського освоєння та річкових басейнів) [3, 125].

Прогнозування в Англії характеризувалося двома етапами. На першому етапі розроблялися прогнози лише для двох регіонів. У подальшому прогнозування здійснювалось уже для 11 регіонів країни за галузевим принципом. Прогнози розроблялися для галузей обробної промисловості, був складений прогноз Великого Лондону. Наступним етапом був перепис основного капіталу промисловості в базових регіонах країни [3, 152].

Потреба у прогнозуванні, узгодженому із національними цілями й обмеженнями, усе більшою мірою відчувається і в інших європейських країнах, а також у Канаді та Ізраїлі. У деяких галузях промисловості ініціативу проявила Італія.

У ФРН до розробки прогнозів звернулися лише у 60-х роках. Був складений прогноз економічного розвитку держави до 1980 р. Його особливістю було врахування просторових аспектів господарства. Показниками обираються: чисельність трудових ресурсів, темпи зростання виробництва тощо.

У Японії діє доволі стійка система прогнозування промислового

виробництва регіонів, яка базується на зв'язку прогнозування із практикою програмування.

Такий аналіз стратегічного прогнозування є доречним, оскільки позитиви та негативи знайшли своє відображення при становленні системи стратегічного розвитку країни.

Доволі часто визначення переваг і загроз розвитку регіонів є хаотичним, що ускладнює процес стратегічного вибору. Ефективність реалізації стратегічних рішень у багатьох випадках залежить від взаємоузгодженості та взаємопов'язаності пріоритетних сфер діяльності.

Можна навести ряд прикладів із розробки стратегічного розвитку міст, які є полюсами зростання регіонів. Так, розглядаючи місто як територію та спираючись на потреби локальної економіки, для м. Вінніпег (Канада) стратегічними цілями було обрано:

підтримку місцевих підприємств на основі створення умов для їх розвитку, зокрема розширення експорту товарів та послуг цих підприємств;

використання власного потенціалу кваліфікованої робочої сили та залучення необхідних фахівців зовні;

підвищення конкурентоспроможності місцевих трудових ресурсів, що можна реалізувати за рахунок дотримання відповідності між професійною підготовкою та існуючими вакансіями робочих місць [2].

Міська влада змогла вплинути на створення сприятливого економічного середовища через зменшення податку за споживання води й експлуатацію трубопроводів для тих підприємств, які займаються виробництвом м'яса і текстилю, що дало можливість різко підвищити конкурентоспроможність цих товарів. Створення некомерційної Корпорації економічного розвитку міста сприяло впровадженню інноваційно-технологічних проектів, налагодженню

інформаційного забезпечення регіонального розвитку. У результаті активної міської політики у сфері реалізації стратегії сформувалися галузі спеціалізації економіки міста, розвиток яких сприяв стабілізації ВВП [4, 38-39].

Позитивні зрушення в економіці міста, на думку канадських фахівців, досягнуті завдяки створенню сприятливого інвестиційного клімату. Передумовами його створення стали такі переваги міста: пільги щодо водопостачання та електропостачання, висококваліфікована робоча сила, розвинена транспортна інфраструктура, а також висока концентрація населення, низька вартість житла, високий рівень розвитку соціальної інфраструктури [2].

Великий досвід у розробці стратегії розвитку промислового виробництва регіонів має Польща. Перші стратегії воєводств почали утворюватися від початку 1999 р. цілком автономно. Пізніше деякі воєводства використовували нормативи та методологічні правила Європейської комісії. Розроблені стратегії приймалися воєводським сеймом.

Для того, щоб стратегія була найбільш ефективною і раціональною, необхідно введення та використання нової функції управління для вітчизняних підприємств – прогнозування.

Необхідність цієї функції управління підказується рядом об'єктивних причин, серед яких: перехід до ринкової системи управління, де підприємство отримує повну свободу господарювання, прийняття рішень і відповідальності за свої дії; можливість вибору різних сценаріїв розвитку; вимоги максимальної ефективності економічності такого вибору; підвищення рівня наукової обґрунтованості рішень, які приймаються.

Прогнозуюча система розвитку промислового виробництва дозволяє визначити об'єкти прогнозування, їх взаємозв'язок і підпорядкованість. Виходячи із цього слід установити черговість розробки прогнозів та їх виконання, у тому числі як прогнозного фону для наступних об'єктів прогнозування; визначити характер розроблюваних прогнозів (часткові, комплексні) і порядок їх розробок, загальні етапи розробки прогнозів та апарат прогнозування стосовно до кожного з об'єктів. Відповідно до цілей прогнозування треба задати вид розроблюваних прогнозів – дослідницькі або нормативні. Зокрема, розробка нормативних або програмних прогнозів використовується для прогнозування показників техніко-організаційного рівня виробництва, досягнення яких забезпечить плановий рівень його ефективності.

Стратегічне прогнозування промислового розвитку виробництва передбачає визначення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіонів. Розробка та реалізація регіональних стратегій сприятиме зосередженню зусиль регіональної влади на найбільш перспективних для конкретного регіону напрямках розвитку й одночасно забезпечить вирішення ряду проблем регіону, серед яких: підвищення ефективності використання ресурсної бази територій, поглиблення спеціалізації, розширення взаємодії суб'єктів економічної діяльності, формування регіональних ринків, подолання територіальних диспропорцій тощо.

На основі узагальнення теоретико-методологічних розробок вітчизняних і зарубіжних учених індустріально розвинутих країн головною метою розвитку промисловості регіону на сучасному етапі є забезпечення розвитку

промисловості, спрямованого на прискорене зростання обсягів конкурентоспроможності продукції та створення диверсифікованої промислової структури для забезпечення суспільних потреб у випуску промислової продукції кінцевого призначення із взаємоузгодженням регіональних і загальнонаціональних інтересів.

Існуючі методичні підходи до розробки прогнозних показників базуються здебільшого на системі прямих розрахунків та експертних оцінок, що не дозволяє отримати реальну системну інформацію про регіональний відтворювальний процес і не забезпечує взаємозв'язку макроекономічних, галузевих та секторальних показників розвитку економіки.

Перспективною для прогнозування промислового розвитку є розробка та застосування комбінованих методів, які поєднують економетричне моделювання та сценарії розвитку, що притаманні експертним методам. Переваги цих методів полягають, по-перше, у можливості підвищення змістовного навантаження моделі шляхом уведення в неї параметрів, що враховують вплив державного регулювання; по-друге, при його використанні з'являється можливість пом'якшення суперечності між реалістичністю та точністю прогнозу: розширення кола обставин, які беруться до уваги (що сприяє підвищенню реалістичності моделі) не супроводжується відмовою від формальних методів (що забезпечує точність прогнозу).

Висновки. Використання зарубіжного досвіду в Україні має бути поміркованим. Окремі методичні та методологічні положення можуть бути цінними і для нашої країни.

Вітчизняний досвід постійно збагачується зарубіжним, що, безумовно, підніме найближчим часом прогнозування на новий якісний, відповідний вимогам сьогодення науковий рівень і сприятиме задоволенню сучасних потреб суспільно-економічного розвитку.

Література

1. Бойко Є.І., Грита Я.В. Проблемні питання прогнозування розвитку виробництва в регіоні // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 36-45.
2. Дандевіч Г. Як місто може генерувати свій економічний розвиток // Економічний часопис. – 2000. – № 11-12. – С. 21-22.
3. Кіндрацька Г.І. Основи стратегічного менеджменту. – Львів: Кінпарті Лтд, 2000. – 264 с.
4. Коломийчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону (на матеріалах Тернопільської області). – Львів – Тернопіль, 2002. – 277 с.
5. Моргачев В.Н. Формы и методы территориального управления в США и Канаде. – М.: Наука, 1987. – 145 с.
6. Составление прогнозов регионального развития. Моделирование и прогнозирование. – Режим доступа: <http://www.ais.vis.ru/site/>.